

חוף הכרמל 2005

קץ ימי התום

מסעו של נער בעקבות הודעה שהוא מקבל מאביו המת עומד במרכז "עד שייגמר הכסף" של יותם טולוב

ביקורת | איילת קליין כהן

אביו של תום נהג לשלוח לו בדיחות באמצעות הודעות מסר קולי בטלפון. אלו היו הלצות מז'אנר "בדיחות אבא". אלו שמעלות חיוך על פני הילדים, לעיתים כי הן באמת מצחיקות, אך פעמים אחרות מתוך אהבה למי שמספר אותן. הודעה אחת מסוימת הצליחה להפתיע את תום, תלמיד כיתה ז', משתי סיבות: ראשית, הקול המוקלט בה אמר: "אני במצוקה, תעזור לי". שנית, היא נשלחה אליו חמש שנים לאחר מותו של האב בתאונת דרכים. ברגישות ובחן רב מספר יותם טולוב את השתלשלות העניינים בחייו של תום מרגע שהתקבלה ההודעה, על רקע המאורעות הנוספים שפוקדים אותו, וביניהם מערכת היחסים הנטוויית בין אמו לבן זוגה החדש, וכניסתו של גור, בנו של בן הזוג, לביתו ולתא המשפחתי.

דמותו של תום כילד שמיטיב להתבונן ולנתח, בעל עומק רגשי ואינטליגנציה גבוהה, כתובה באופן אמין ומשכנע. הוא מצליח לבחון דברים מזוויות הראייה של אחרים אך ביקורתי כלפיהם, והוא שואף לצדק, תכונה שבמהלך העלילה הקוראים צפויים להתחבט לגבי טיבה והשלכותיה. גור, לעומתו, מאופיין בתחילת הספר כשונה מאוד ממנו, כמי שמקננת בו מידת־מה של רוע ויש לו יכולת מצמררת לפגוע בדיוק היכן שיקאב, תוך התענגות על המעשה הפוגעני. תכונותיו של גור, המגובות במעשים, מקרממות את תום, הרגיש והחומל, ומתפתחת בין השניים מערכת יחסים מורכבת, שהצלע השלישית שבה, שזוכה להתייחסות נרחבת יותר בחלקו השני של הספר, היא ליבי, אחותו הקטנה של תום.

"ליבי לא זוכרת את אבא שלה, כשהיא מדברת עליו זה כמו על רצח רבין", אומר תום, במשפט שמשקף את הפער הבלתי ניתן לגישור בינו לבינה: הוא זוכר את האב החי, האוהב, המתברח, ואילו היא זוכרת אב שהפך לחלק מהנרטיב של המשפחה שהיו פעם, לדמות מונצחת. כאשר תום מדמיין שאביו חי וחוזר הביתה, הוא מתאר את המפגש בין האב לבין אחותו: "זו ליבי, היא אחלה, עזרתי לאמא איתה". עצם כך שהוא מדמיין כיצד יצטרך להציג את אחותו בפני האב, כיוון שלא יזהה אותה, הפיגור המאופק "היא אחלה" – אמנם לא משתף אך מחמיא ומצביע על אהבה, וביסוס מקומו של תום בבית כאח גדול טוב וכבן טוב, כל אלו נוגעים במעמקי הרגש. וזה כישורו של טולוב, לומר הרבה מאוד במילים ספורות. בעקבות ההודעה שהתקבלה וכן בעקבות האנשים החדשים שנכנסו לחייו, תום, באופן שחולך וגובר, זונח את עמדת הנער המתבונן והופך להיות חלק מן ההתרחשות. במרוצת השנים ינסה להשיב לעצמו את העמדה החיצונית, זו שמספרת את הסיפור.

דרך המסע של תום וגור לפתרונה של תעלומת ההודעה, מציף טולוב סוגיות הקשורות לתפיסות חברתיות. כך, למשל, סביב דמותו של צביקה, בן זוגה של האם, נבנית התייחסות לתפיסות הקיימות כלפי אנשי העיר לעומת אנשי המושב ועולם הערכים המזוהה עם כל אחד מהם, שייכות וזרות. באופן דומה, המפגש של הניצנים עם אמו של גבר צעיר המתמודד עם מוגבלות, על רקע אובדן אביו של תום והתפרקות התא המשפחתי של גור, מהווה בסיס לעיסוק בהורות ובמסירות הורית

בצורותיה השונות. הסיפור שנטווה בתשומת לב לפרטים ועבודת הדימויים המצוינת, שגורמת לקוראים להרגיש קרובים לדמויות ולפתח אכפתיות של ממש כלפיהן, מאפשרים התייחסות למושגים טעונים כמו מוסר, צדק, אלימות, רוע וחמלה, באופן שבו כל קורא מקדיש להם מחשבה ובוחר את עמדתו כלפיהן.

דבר אינו שטחי או חריממדי ב"ביום שייגמר הכסף", ובהתאם לכך הדמויות מורכבות ומאופיינות בדרכים יצירתיות. כך, למשל, מציג אותן תום באמצעות הטלפונים שלהן: האם עניינית ומעשית, אינה מרבה בדיבורים, ובהתאם לכך אין לה טלפון נייד אלא רק VPN מטעם מקום העבודה.

צביקה, לעומתה, מחזיק בטלפון משרד כלל ועתיר אפליקציות, שעושות עבורו הכל, מבלי שיתאמץ, ו"יש לו אגודל שנוגד למכשירי דור תשע". גם המשניות שבדמויות מעניינות, לעיתים יותר מכמה מן הדמויות המרכזיות. הדמויות של תמי, סבתו של תום, ושל רוני, הנהג שדרס את אביו, הן מרתקות וחריפיות מיות, ומעבר לתפקידן החשוב בקידום העלילה, הן מסמלות את מקור התסכול של

תום: שתיהן מכירות את אביו באופן שהוא עצמו אינו יכול להכיר. סבתו היתה נוכחת ברגע לידתו של האב, ואילו הנהג היה נוכח ברגע מותו. סבתו יכולה לספר לו איזה ילד ונער אביו היה, והנהג יכול לספר לו מה התרחש ברגעי חייו האחרונים.

אלו הם פעדים בדמות האב שתום אינו יכול להשלים בעצמו, וככל שהוא מתקרב לפתרון תעלומת ההודעה, הוא פוגש אנשים שמאידים היבטים באביו שהוא לא הכיר.

דבר אינו שטחי או חריממדי ב"ביום שייגמר הכסף", ובהתאם לכך הדמויות מורכבות ומאופיינות בדרכים יצירתיות

יש בספר מעין פנטזיה, משאלת לב של רבים: נערים הנקלעים להרפתקה ולפענוח תעלומה, וסוחפים אחריהם גם את המבוגרים, רותמים אותם למשימה. אך בעת התגשמותה מתגלה הפנטזיה כפגומה, משובשת, שכן חלק מהמפגשים ומהחוויות של תום ושל גור אינם מותאמים לעולמם של נערים ואינם מתווכים להם היטב על ידי המבוגרים שבחיהם, דבר המתגלה כבעל פוטנציאל הרסני.

ככל שמתקדמים בקריאת הספר ובתפניות שחלות במהלכו – ובעיקר בחלקו השני, המתאר את ההתרחש ממרחק הזמן – אנו מקבלים תשובות לשאלות עלילתיות שנתרו פתוחות, ובה בעת צפויות להתעורר בנו שאלות חדשות: מי אנחנו – סך כל התכונות שלנו, או הבחירות שלנו? הרגשות או המעשים? הכוונות או התוצאות? מי שהיינו כילדים או מי שאנו כבוגרים?

סגרנו חג

אפשר היה לשמוע את ההופעות של רוק עצמאות עד הבסיס

כצהר "הכל היום" אדווים. סוף

ואין קץ לילדות שחלפה נך פתאים בצהרי היום הכל חוזר כמו חלום

